

ARAŞTIRMA RAPORLARI - 9

OKUL ÖNCESİ DÖNEM DİN EĞİTİMİNDE “ÖĞRETMEN YETERLİLİĞİ”

RABİA KURUNER

YEKDER
YAYINLARI

ARAŞTIRMA RAPORLARI-9

OKUL ÖNCESİ DÖNEM DİN EĞİTİMİNDE “ÖĞRETMEN YETERLİLİĞİ”

YEKDER Yayınları: 26
Araştırma Raporları: 9

Yayın Yönetmeni

Hüseyin Türkan

Yazarlar

Rabia Kuruner

Editör

Eymen Yukarıpınar

Son Okuma

Kevser Rabia Mumcuođlu

Grafik Tasarım

Seyfullah Bayram

E-ISBN

978-605-71621-7-5

© YEKDER Yayınları, 2023

YEKDER
YAYINLARI

YEKDER; ahlâkî ve manevî bakımdan tutarlı nesiller yetişmesinin, toplumumuzda kaliteli bir din eğitimi hizmeti verilmesine bağlı olduğu fikrinden hareketle, din eğitimi alanında özgün modeller ve materyaller üretilmesine ve nitelikli din eğitimcilerinin yetişmesine katkı sağlamayı kendine gaye edinen bir sivil toplum kuruluşudur.

© Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz. Çocuk Eğitiminde Bir Mekan ve İmkan Olarak Cami Kütüphaneleri Raporu AyŐe Kasap ve Selçuk Aydın tarafından yürütölen araştırma neticesinde kaleme alınmıştır. Raporda belirtilen görüşler yazarlara aittir ve YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği'nin bağlayıcılığı yoktur.

Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. No: 39/2
Fıstıkağacı İş Merkezi, Üsküdar/İstanbul

+90 216 460 25 50

yekder.org.tr

bilgi@yekder.org.tr

yayginegitimvekulturderneđi

yekder

yekderofficial

ÖZET

Bu çalışmada ilk olarak, okul öncesi dönemde çocuğun gelişimi din eğitimi çerçevesinde ele alınarak din öğretimi çeşitli yönleriyle temellendirilecektir. İkinci olarak, din eğitiminde öğretmenin rolü ve öğretmen yetiştirmenin önemi vurgulanarak belirtilen niteliklere işaret edilecektir. Üçüncü olarak, Türkiye’de öğretmen yetiştirmede karşılaşılan ve öğretmen yeterliliği konusunda yaşanan sorunlar ele alınacaktır. Sonuçta ise okul öncesi kurumlarda din eğitimi veren öğretmenlerin yeterliliği, kurumsal iş birliği, öğretici motivasyonu ve öğretmen yetiştirme politikaları konusunda önerilere yer verilecektir. Günümüz toplumu hızlı bir değişimin içindedir. İletişim imkanlarındaki farklılaşmalar bu değişime ayak uydurmayı zorlaştırmaktadır. Küresel çapta oluşan değişim sosyal, kültürel alanları etkisi altına aldığı gibi dini yaşantıda da bu değişimin etkisi gözlemlenmektedir. Eğitimin neliği, niteliğinin sorgulanmaya başlandığı bu dönemde din eğitimi de payını almıştır. Okulun ve öğretmenin, dini öğrenciye aktarmadaki önemi doğrultusunda “yeterlilik” meselesi gündeme gelmektedir. Öğretmen yeterliliğinin beraberinde birçok yetkinlik alanının sorgulanmasına sebep olduğu görülmektedir. Yaşanan sorunlar, okul öncesi din eğitiminin, çocuğun gelişimsel ve pedagojik alt yapısıyla ele alınması gerektiğini işaret etmekte ve “gelişimi desteklenecek öğretmenin niteliği nasıl olmalıdır?” sorusunu da beraberinde getirmektedir. Bu nitelik; akademik yeterlilik, motivasyon, sınıf yönetimi, öğrenme ortamları gibi birçok alanla birlikte ele alınacak bir araştırma konusu haline gelmiştir. Rapor; mevcut durum, sorun tespitleri ve çözüm önerileri sunarak gelecek perspektifi bakış açısıyla nitelikli ve sürdürülebilir din eğitiminin güçlü ayağı olan “öğretmen yeterliliği” konusunda öneriler sunmayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, öğretmen yeterliliği, okul öncesi, okul öncesi din eğitimi, değer eğitimi.

Atıf: Kuruner, R. (2022). *Okul Öncesi Dönem Din Eğitiminde “Öğretmen Yeterliliği”*, (Araştırma Raporu: 2022/2). İstanbul: YEKDER Yaygın Eğitim ve Kültür Derneği

YAZAR HAKKINDA

Rabia Kuruner, 1986 Şişli doğumlu olup lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi’nde Sosyoloji ve İlahiyat alanlarında tamamladı. İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Erken Çocuklukta Ahlak ve Değer Eğitimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans programına devam etmektedir. Eğitimci ve ebeveynlere yönelik, “Din Eğitimi” alanında seminer ve atölye çalışmaları yapmaktadır. Şu an özel bir kurumda program geliştirme ekibinde, maneviyat ve inanç gelişimi üzerine danışmanlık görevini yürütmektedir. Özel çalışma alanları; “Din Eğitimi”, “Din Eğitiminde Soyut ve Somut Kavramlar”, “Program Geliştirme”, “Din Eğitiminde Yöntem ve Teknik” ve “Çocuk Felsefesi”dir.

Giriş

Erken çocukluk döneminde; din, ahlak ve değerler eğitiminin nasıl ve hangi yöntemlerle verilmesi gerektiği eğitimin konusu olduğu gibi yakın tarihte gündemimize aldığımız ve üzerine araştırmalar yaptığımız bir alana dönuştü. Bu eğitimlerin Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde kurumsallaşması ve birçok kurumda ahlak ve değer odaklı eğitimlerin verilmeye başlanması, özel alan açılması, konuya üzerinde durulması gereken bir boyut kazandırmıştır. Aynı zamanda bu boyut bize ortaya çıkan problemleri konuşmak, eksiklikleri fark etmek ve yeni yöntemler geliştirmek hususunda yardımcı olmaktadır.

Ülkemizde din eğitimi uygulamaları çok ciddi çalışmalar olmadan, yöntem, felsefe ve amaç belirlemeksizin uygulamaya konulmuştur. Bunun yanı sıra eğitimcilerin yeterliliği konusu, problemin ana omurgasını oluşturmaktadır. Çünkü eğitimcilerin bu konuda gerekli donanımda olduklarını söylemek güçtür. Aynı zamanda bu eğitimcilerin formasyonel bir bilgi alacakları ya da belli bir tedrisattan geçecekleri yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Buradan yola çıkarak öğretim programı, ders içerikleri, nasıl ve neye göre uygulama yapacakları belirsiz

olduğundan, bu durum birçok problemi beraberinde getirmektedir.

Çocuk gelişimi uzmanlarının 'sihirli yıllar' diye tabir ettiği okul öncesi dönem, tüm gelişim alanlarında çocuğa sunulacak eğitimin önemini işaret etmektedir. Çocuğun zihinsel, fiziksel ve duygusal gelişimine uygun bir din eğitimi içeriği sunmak gerekir. Dini gelişim, gelişimin bir parçasıdır. Bunu ayrı bir parça şeklinde değerlendirmek yerine bütüncül bir şekilde ele almak daha doğru olacaktır. Bunu ortaya çıkarmak uzmanlık gerektiren bir çalışma bütünüdür. Eğitimin içeriği ve nasıl sunulduğunun çocuğun bilişsel ve duyuşsal kazanımlarıyla beraber değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu içerikte sunulan eğitim, çocuğun manevi alanını desteklemekte, tüm hayatına etki etmekte ve diğer alanlara yayılmaktadır.

Raporun ana konusu olan erken çocuklukta din eğitiminde 'öğretmen yeterliliği' konusunda karşılaşılan problemin çözümü için yeterli literatür bulunmadığı açıktır. Bu eksiklik alandaki yetersizliğin en büyük göstergesidir. Uygulamada karşılaşılan güçlükler, tüm bu eksikliğin bir sonucudur. Çocukluk dönemi din eğitimine yeni bir soluk getirmek, nitelikli öğretici ile mümkün olacaktır.

Okul Öncesi Dönem Çocuğunun Din Eğitimi

Okul öncesi dönemde din eğitimi konusunda üzerinde durulması gereken hususların başında çocuğun gelişimsel ihtiyaçları, alacakları eğitim içeriklerinin belirleyiciliği ve dini gelişim özellikleri gelmektedir. Kurumsal olarak çocuğa sunulan din eğitimi uygulamalarını gelişimsel uygunluk açısından değerlendirmek için öncelikle bu hususları incelemek gerekmektedir.

Günümüzde din eğitimine etkisi olan ve dini gelişime yönelik yapılan çalışmalar arasında ilk olarak 1960'lı yıllarda gerçekleştirilen iki çalışmadan bahsetmek mümkündür. Bunlar, David Elkind ve Ronald Goldman'ın çalışmalarıdır. Jean Piaget'nin bilişsel gelişim teorisini din eğitimine uyarlayan bu araştırmacılar genel zihni gelişim ile benzer şekilde dini düşünce gelişimini de evrelere ayırmaktadır. Çocuktaki Allah tasavvurundan yola çıkarak deneysel araştırma yapan Elkind dini düşüncenin birbirini takip eden dört aşamadan oluştuğunu söylemektedir. Bu aşamalar şunlardır;

- Korunma arayışı (0-2 yaş arası)
- Temsil arayışı (2-7 yaş arası)
- İlişki arayışı (7-12 yaş arası)
- İdrak arayışı (12 yaş ve üzeri) (Recep Kaymakcan, 2021).

Goldman ise çocuklardaki dini gelişimi tespit amacıyla İncil'den hikayeler kullanmıştır. Ona göre dini düşüncenin gelişim evreleri şöyledir:

- Sezgisel dini düşünce (0-7 yaş arası)
- Birinci geçiş aşaması (Mantıksal açıklama yapmaya çalışır)
- Somut dini düşünce (7-13 yaş arası)

- İkinci geçiş aşaması (Dini kavramlarla ilgili soyut düşünmeye çalışır)
- Soyut dini düşünce evresi (13+ yaş) (Recep Kaymakcan, 2021)

İnsanın doğuştan kutsallığa sahip olduğu yönünde bir yaklaşım vardır. Soyut işlemler dönemine kadar çocukların dini kavramları ya da dini kıssaları literal, antropomorfist, animist ve somut bir şekilde anlayacaklarını belirten Goldman ve Fowler'ın teorisi ile Elkind'in bu yaşlara kadar çocukların dini gelişimlerinde ve kavramlarında bazı farklılaşmaların bulunduğunu vurgulayan teorisinin din eğitimine yansımaları doğal olarak farklı olmuştur (Oruç, 2013).

Erken çocukluk dönemi din eğitimi çalışmalarını daha iyi anlamak için bu dönemdeki bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimin yanı sıra ahlak ve kişilik gelişimlerini de bilmek gerekir. Okul öncesi dönemde çocuklar duyularını aktif olarak kullanır. Bu bağlamda çocuğun dünyasıyla bağ kurmak eğitimcilerin birincil görevidir. Duygu hafızasının aktif olduğu bu yıllarda duygu eğitime yönelmek gerekir. Çocukların merak ve sorgulamalarının en yüksek olduğu dönemde, eğitimci tarafından doğru yönlendirilmesi ve çocuğun düşüncelerinin görünür olması gibi takipler uygulanabilir. Aktarılan bilginin neden, ne kadar ve nasıl sorularıyla cevaplanarak gelişimsel olarak sunulması önem arz etmektedir. Eğitimcinin öğretme şekli, kullandığı yöntemlerin çocuğun dünyasında yer bulacak nitelikte olması gerekir ki çocuğun zihninde oluşan dini algı ve ilgi aynı doğrultuda yansıtılmış olsun. Çünkü çocuklar öğrenmeyi de öğretmenden öğrenir. Öğrenmeyi sevdirmek, dini sevdirmek, inanma yetilerini canlı tutmak çocuk gelişimi ve psikolojisi bilgileriyle yönlendirmelerle yapılabilir.

Din Eğitiminde Öğretmenin Rolü

Çocuğu yetiştirirken yaratılışa uygun yetiştirmek ve yaşamı boyunca sürdürülebilir ahlaki bir yaşantı geliştirmek din eğitiminin amacını tanımlayabilir. Çocuğun doğuştan getirdiği inanma duygusunu, beslemek ve ihtiyacı karşılamak gerekir. Çocuğu tohum metaforuyla ele alabiliriz. Tohumu doğru şekilde ekmek, verimli toprakta filizlendirmek, bakımı yapmakla güçlü bir ürün elde etmek mümkündür. Çocuğun doğuştan getirdiği inanma duygusu, "koru ve aç tekniği" ile var olmalı ve gelişimi desteklenmelidir. Çocuğun duygu kanallarıyla bağ kurulması ve inanç gelişiminin desteklenmesi ile anlam ağları oluşur. Manevi gelişim/dini gelişim bu bağla temellenir. Bu yönüyle çocuğun din eğitiminden öğretmen ve ebeveyni sorumludur.

Çocuğun din eğitimi veren kişiyle arasında kurduğu ilişki, Yaratıcı ile bağı ve dini gelişimiyle doğru orantılıdır. Eğitimde öğretmenin rolü burada etkisini göstermektedir. Çocuğa neyin, nasıl verileceğinden önce onun duygu kanallarını aktifleştirmek gerekir. Çocuk duygu kapılarını açmadan, bilgi kapılarını açmaz. Öğretimsel öğretmenlik duyuşsal boyutu beslemeyle başlar.

Türkiye'de Öğretmen Yeterliliği Konusunda Yaşanan Sorunlar

Rapor, "okul öncesi dönem din eğitiminde öğretmen yeterliliği"ni inceleme üzerinedir. Okul öncesi dönemde din eğitimi öğretmenleri, eğitim verdikleri yaş grubundan dolayı hassasiyetle yaklaşılması gereken bir alanda

görülmedirler. Şu ana başlıklarla değerlendirme yapılabilir;

- Öğretmenlerin pedagoji bilgisi,
- Öğretmenlerin formasyonel bilgisi,
- Öğretmenlerin öz yeterlilik algısı
- Öğretmenlerin iletişim becerileri
- Öğretmenlerin motivasyon etkenleri

Eğitimcinin bu başlıklardaki niteliği öğretim aşamasındaki verimini de arttıracaktır. Ülkemizde eğitimde karşılaşılan en önemli sorunlardan biri, öğreticinin mesleki yeterliliği meselesidir. Bu açıdan öğretim programı ne kadar iyi olursa olsun ne kadar zengin içerik sunarsak sunalım yetersiz olacaktır. Eğitim öğretim programını yapılandıran öğreticidir. Sınıfın dinamiği, sosyal çevre, çocuğa yönelik, hazır bulunuşluk ve gelişim özellikleri gibi birçok alandan içerik değerlendirmeli ve çocuğa sunulmalıdır. Bunların ayırt edilmesi için çalışılan grubun tüm gelişim özelliklerine hakim olunmalıdır. Okul öncesi dönem din eğitimcileri okul öncesi eğitimi almadıkları için hangi yöntemi nasıl kullanacaklarını bilememektedirler. Bu konuda yeterli bilgi ve donanıma sahip olmaları gerekmektedir. Öğretimi düzenleme kısmı öğreticinin şekillendirmesi gereken en önemli kısımlardan biridir.

Yetişkin eğitimi veren kişilerin 4-6 yaş kursları açıldıktan sonra herhangi bir eğitim almaksızın buralarda görevlendirilmesi, en büyük problemdir. Yeterli bilgi ve donanıma sahip olmayan bir eğitimci, programı ne kadar etkili hale getirebilir? Bundan dolayı oldukça zorlanmaları ve gerekli argümanları kullanmakta desteğe ihtiyaç duymaları normaldir. Tam tersi okul öncesi eğitimi almış ve dini eğitim noktasında yetersiz olan bir eğitimci

için de aynı şeyler geçerlidir. Çocuğun dini ve ahlaki gelişimini desteklemek için dini eğitim ve okul öncesi eğitimi yeterliliği bu alanda çalışan eğitimciler için şarttır. Bunu saat bazlı alınan ve sonrasında “katılım belgesi” verilen bir eğitimle doldurmak yetersizdir. Yine dönem başı ve sonu verilen hizmet içi eğitimler de ihtiyacı karşılamayacaktır. Bir hafta sonu verilen formasyon eğitimi ve semineri de aynı şekilde yetersiz olacaktır. Bu eğitimler farkındalık kazandırmanın ötesine geçememektedir.

Öğretmenin kişisel farkındalıkla kendini sürekli güncellemesi gerekir. Gelişime açık olmaması, eleştirel düşünmemesi ve bunun eksikliğini hissetmemesi ciddi problemleri beraberinde getirmektedir. Bu durum öğretmenin, çocuğun dini gelişiminde karşılaştığı sorulara yanıt verememesine veya yanlış dönüşler yapmasına sebep olmaktadır. Çocuğun yaşına göre seviyesi ve gelişim özelliklerini bilmek bu konuda önem arz etmektedir. Bunu durumu reddetmek ve çocuğun yaşına indirgenmeyen bir iletişim tarzı ile yaklaşmak, çocuğun dini gelişimini olumsuz etkileyecektir.

Bir öğretmenin hem tüm gelişim alanlarını bilmesi hem de dini gelişime hakim olması yeterli değildir. Bunu çocuğa nasıl sunduğu da oldukça önemlidir. Kullandığı yöntem, teknik ve dersi sunuş şekli öğretimi etkili hale getirecektir. Yöntem eksikliğinin olması çocuğa sunulan içeriği de kısırlaştırmaktadır. Bu da eğitimde çocuğun yaratıcılığını zedeleyen bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gelişim özelliklerini bilen, yöntem ve teknik konusunda yeterli olan bir öğretmende olması gereken bir başka özellik de derse hazırlıklı gitmesidir. Zihninde vereceği dersin

provasını yapmayan bir öğretmenin uygulamada zayıf kalacağı ortadadır. Öğreticilerin ders içeriğini nasıl sunacaklarını bilemediklerini ve bunu çok sık dile getirdiklerini görüyoruz. Ders tasarımı konusunda yaşanan eksiklik, günümüz çocuklarına ulaşamayan bir uygulamayı da beraberinde getirmektedir.

Tüm bunların yanında bir öğreticide olması gereken vasıf, iletişim ve uyumdur. Öğretici, çocuklarla iletişim kurabilmeli, onların dünyasına ulaşmayı kendine hedef haline getirmelidir. Ne yazık ki öğreticilerin bu hususta eksik olduğunu, sanki yetişkine hitap ediyor gibi bir tutum sergiledikleri görülmektedir. Bunun sonucu olarak sınıf yönetimi sorunlarını beraberinde getirmektedir. İletişim kurulmayan ve doğru frekansın yakalanmadığı her grup, süreci yönetme konusunda zorlanacaktır.

Öğretmenlerin Pedagoji Bilgisi

Öğretmenlerin pedagoji bilgisinin önemi konusuna, “Öğretmen çocuğun gelişim alanlarında yeterli bilgiye sahip mi?” ve “Okul öncesi dönemde din eğitimi verilirken nelere dikkat edilmeli?” sorularıyla başlanabilir. Öğretmenlerin çalıştıkları yaş grubuna, gelişim özelliklerine göre bir öğretim yöntemi belirlemesi önem arz etmektedir.

Okul öncesi dönemde din eğitimi verilirken nelere dikkat edilmesi gerektiği meselesi çocuğun merkeze alındığı aşamalardandır. Öğretmenlerin yaş ve öğrenme yönteminde “çocuğa görelilik” ilkesi, içeriklerin aktarımında özellikle göz önünde bulundurularak hareket edilmelidir. Goldman, erken çocukluk dönemi din eğitimi metodları konusunda yapılması gerekenleri şöyle özetler:

Eğer mümkünse, din eğitimcileri için günlük yaşam içinde kendi öğrencilerini birkaç gün izleyerek geçirmek iyi olur. Şayet öğretmenler, eğittikleri çocukların tecrübelerini, dilini, kavramlarını, meraklarını, ihtiyaçlarını, ilgilerini, sevinçlerini, zevklerini, ruhsal durumlarını ve tutumlarını algılayabilirlerse, din öğretiminin, öğrencilerin yaşamları ile daha yakından temas halinde olabileceğini düşünüyorum (Kara, 2019).

Goldman'ın öğretmene, çocuğu bütünüyle yaşamayı tavsiye ettiği bu görüşü etkili ve kalıcı bir din eğitimi için fayda sağlayacaktır. Öğretmenlerin görüşlerinden çıkan çocuk merkezli eğitim teması ile Goldman'ın tavsiyeleri uygunluk göstermektedir. Çocuğu bütün hali ve özellikleriyle tanıyan bir öğretmen, çocuğun neye ihtiyacı olduğunu ve onu hangi yöntemle daha kolay anlayabilecektir (Kara, 2019).

Her dini bilgi çocuğa anlatılmamalıdır. Çocuğun gündemi ve ihtiyacı olmayan bilgiler çocuğu anlamlı öğrenmeye itmeyecektir. Anlamlı öğrenme, çocuğun gündemi ve gelişim özellikleri dikkate alınarak, merak ve güdüleme yoluyla aktarılma sonucu tecrübe edilir. Somut ve soyut öğrenmeler çocukların doğal meraklarından yola çıkarak aktarılır. İçerikler, çocukların gelişim özelliklerine ve ihtiyacına göre sunulmalı ve pedagojik olarak değerlendirilmelidir. Sadece içeriklerde değil çocukların sorduğu sorulara cevap verirken pedagojik ilkelerden yola çıkarak cevaplar oluşturulmalıdır.

Öğretmenlerin Formasyonel Bilgisi

Çocuğun öğrenme aşaması ile ilgili yöntem belirlemek, öğrenimin daha kolay yapıla-

masını sağlar. Her öğretmenin de bir hoca-ya ihtiyacı vardır. Bunun başında yöntem ve teknik gelir. Her çocuğa özel bir öğrenme stili belirleme, öğrenme sürecini etkin kılmayı amaçlar. Çocuğun ilgisi, öğrenme şekli ve hangi zeka tipine yatkın olduğu öğrenim sürecini şekillendirici rol oynar. Bu süreç her çocuğun ilgisine göre şekillenir. Burada yöntem ve tekniği belirleyici nokta "çocuğun nasıl öğrendiği" dir. Bu bilgi öğretmene yol gösterici olur. Her çocuk özel olduğu gibi çocukların öğrenmesi de özeldir bu yönüyle çocuğa uygun yöntemin bulunup uygulanması önemlidir. Bu bilgileri yapılandırmak ve öğrenim tasarımı oluşturmak için öğretmenin, öğretim yöntem-teknikleri konusunda donanımlı olması gerekmektedir.

Comenius'un çocuğun öğrenmesi için öğrenme yönteminin belirlenmesinin önemli bir isabet olacağına dair fikirleri vardır. Comenius, eğitimin tabiatın yolunu izlemesi gereğinden bahseder. Tabiattaki düzen, büyüme ve öğrenme için bir sıra oluşturur. Bu sıranın iyi gözlenmesi (çocuğun yapabileceğinden fazla zorlanmaması) veya öğrenme için gerekli olanlar öğretilmeden bir sonraki basamağa geçmekten kaçınılması gerektiğini söyler. Bir başka görüşünde ise erken çocuklukta en iyi öğrenmenin duyular yoluyla olduğunu ve ilk çocukluk yıllarında somut ve duyulara dayalı bir eğitimin gerekliliğine inandığını belirtir. Görüldüğü gibi burada kilit nokta öğretmendir. Öğretmen ne kadar iyi ve çocuktan yana yetiştirilebilirse, öğrenme ortamları bu öğretmenler tarafından daha isabetli oluşturulacaktır. Çocukla birlikte akan bir öğretim ortamında çocuğun öğrenmesi doğal olarak gerçekleşecektir. Öğretmen tarafından çocuğun yaş, gelişim ve öğrenme özelliklerinin iyi bilinmesi gerekmektedir (Kara, 2019).

Öğretmenlerin Öz Yeterlilik Algısı

Öz yeterlilik, etkili bir öğretmenin öğrencilerin öğrenmelerini engelleyebilecek faktörlerin üstesinden gelebileceğine olan inancı da gösterir (Kavrayıcı & Bayrak, 2016). Bireyin uygulayacağı içeriği üretmek ve hedefe ulaşmak için gerekli olan öğrenim tasarımını gerçekleştirilmesi, bu inanç ile paralel olarak da açıklanabilir. Öğretmen öz yeterlilik algı düzeyine şu başlıklarla bakılabilir:

- Öğrenme ortamı
- Öğretim strateji
- Sınıf yönetimi
- Aktif öğrenme (Öğrenci katılımı)

Öğretmenlik mesleğinin bir gerekliliği de belirli yeterliliklere sahip olmaktır. Öğretmenlik mesleğinde güdülenme ve motivasyon olarak mesleğin gereğini yerine getirme adına mesleki gelişimi desteklemek önem arz etmektedir. Pedagojik formasyon programlarıyla sunulan içeriklerin mesleği yeterliliği sağlamadığı açıktır.

Öğrenmede kritik dönem olarak görülen okul öncesi dönemde çocuğun gelişimine uygun öğrenme ortamı sunmak verilen din eğitiminin niteliğini de arttıracaktır. Nitelikli okul öncesi din eğitimi, iyi tasarlanmış bir eğitim programı ve iyi düzenlenmiş eğitim ortamıyla mümkündür. Waldorf, Reggio Emilia, High Scope gibi birçok eğitim yaklaşımını incelediğimizde okullarda bu alanların oluşturulduğunu görmekteyiz. Okul öncesi eğitim ortamları estetik algıya hitap edici, çocukların dikkatini çekecek bir atmosferde oluşturulmalıdır. Kendilerini güvende ve rahat hissedecekleri ortamlar tasarlanmalıdır. Çocukların deneyimlerini arttırıcı, duyularına hitap edici, me-

rakları arttırıcı içeriklerin yansıtılması önem arz etmektedir. Çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, dinamik sürece dahil edilmesi ve gelişimlerinin desteklemesi öğrenme ortamlarının tasarımıyla mümkündür. Bu mekansal tasarımlar, anlamlı öğrenmeleri de beraberinde getirir. Programı destekleyici öğrenme ortamı tasarımı çocuğun dini merakı ve algısını da olumlu yönde etkileyecektir.

Öğretim sürecinde amaca ulaşmada en büyük görev din eğitimi veren öğretmene düşmektedir. Bu görevlerden biri etkili sınıf yönetimidir. Sınıf yönetimi, eğitim programı ve planı, öğretim yöntemi, eğitim etkinliği, teknoloji, zaman, mekan, öğretici ve öğrenci arasında etkili bir eşgüdümleme gerçekleştirilerek, öğrenmeye elverişli bir ortam ve düzenin sağlanması ve sürdürülmesi olarak tanımlanabilir (Gezgin, 2009). Sınıf yönetimi; olumlu sınıf atmosferi oluşturma, sınıfı öğretime hazır hale getirme, çocukların rahat ve güvenli hissetmesi, çocukların okul ve sınıfa uyumu gibi birçok hedefi kapsar. Çocukların ilk kurumsal deneyimi olan okul öncesi eğitim kurumları çocuğun sosyal ve duygusal birçok gelişimini destekler. Bu kurumlar çocuklar için yaşama uyum sağlamak ve günümüz yaşam becerilerini kazanmak için uygun ortamlar olmalıdır. Bu ortamların rastgele gelişigüzel bir vakit geçirici alan olmadığının bilincinde olmak gerekir. Çocukların kendini kontrol etmesi, güdülemesi, yaratıcılığının desteklenmesi, problem çözme becerileri ve zaman yönetimi sınıf yönetiminin boyutlarındandır. Sınıf yönetimi, çocukların iletişim ve öz düzenleme becerileri gibi birçok beceri alanını da kapsayan bir öneme sahiptir. Olumlu sınıf ortamı oluşturulmasında din eğitimi öğretmeni sınıf yönetim stratejilerini kazanmış olması gerekmektedir.

Olumlu sınıf ortamı çocuğun anlamlı öğrenmesine katkı sağlar. Bu konuda sınıf ortamında çocuğun aktifliği önem teşkil eder. Çocuğun aktif katılımı, oluşturulan atmosferde ona sağlanan öğrenme fırsatlarıyla şekillenmektedir. Aktif öğrenme, Açıkgöz (2013) tarafından öğrenenin öğrenme sürecinin sorumluluğunu taşıdığı, öğrenene öğrenme sürecinin çeşitli yönleri ile ilgili karar alma ve öz-düzenleme yapma fırsatlarının verildiği karmaşık öğretimsel işlemlerle öğrenenin öğrenme sırasında zihinsel yeteneklerini kullanmaya zorlandığı bir öğrenme süreci olarak açıklanmaktadır. Kısaca öğrenenlerin öğrenme sürecine etkin katılımı, aktif öğrenme gruplarında yaşlılarıyla etkileşimde bulunarak, zihinsel yeteneklerini kullanıp değişik öğretimsel işlemler üzerinde çalışarak ve öz-düzenlemeler yaparak gerçekleşmektedir (Torun Yeterge, Demirtaş, Coşkun, & Vardarcı Kaçar, 2020). Okul öncesi çocuklarının sınıf ortamı, sosyal ortamlarda yaşlılarıyla iletişim kurmaları, kendilerini ifade etmeleri, duygu ve düşüncelerini yansıtma adına zihinsel yeteneklerin kullanılması açısından oldukça önemlidir. Çocukların aktif katılımı zihinsel yeteneklerinin gelişmesine olanak sağlar. Toplumsal uyum düzeyinin artması ve anlamlı öğrenme için okul öncesi din eğitimi veren kişinin aktif öğrenme yaklaşımıyla ilgili donanım sahibi olması ve bunu pratikte uygulayacak beceriye sahip olması gerekmektedir.

Öğretmenlerin İletişim Becerileri

Çocuklarda "canlı dini ilginin" aktif olduğu erken çocukluk yılları, dini yaşantının temelini atıldığı kritik dönemi ifade eder. Dini duygu ve düşüncelerin oluşumu için duyular

yoluyla çocuğa dini uyanış yaşatmak, kalıcı izler bırakmak, yetişkin yıllarındaki yaşantısına olumlu katkılar sağlayacaktır.

Duygu boyutunda en başat basamak sevgidir. Çocuklarla kurulan iletişimin etkili olabilmesi için kişinin kendini çocuğa sevdirmesi gerekir. İletişim becerileri, beden dili ve davranış boyutu çocukta oluşturmak istediğimiz sevgi bağı için gerekli özelliklerdir. Öğretmenin tavrı, yaklaşımı, konuşması, davranışları, giyimi, dış görünüşü "gizli müfredattır". Yazılı olmayan kurallar yaşamımızda büyük etkiye sahiptir. Erich Fromm, *Sevme Sanatı* kitabında sevgiyi dört kategoride tanımlar:

1. İlgili
2. Bilgi
3. Sorumluluk
4. Saygı

Bir kişiyi sevmenin temelinde onu tanımak yatar. Tanımadığımız birini sevmeyiz. Bilgi sahibi olmadığımız kişiyle bağ kuramayız. Saygı ise yaşa bağlı olarak oluşan bir şeydir. Çocuk öğretmenini severse fikir ve duygusuna değer verir. Oluşan sevgi bağı sonrasında öğretmenin anlatacağı dini içerikler, çocuk tarafından daha fazla önemsenir. Bu sevgi daha sonra Allah'a doğru yönelir. Sevgi ve güven duygusuyla öğretmende oluşan imaj, çocukta aktarılacak istenen her şeye hazır olduğu mesajını verir.

Bu sevgi faktörünün sınıf ortamında yer alan kişiler arasındaki ilişkiler zincirindeki etkisini şöyle açıklanabilir: Öğretmeni tarafından sevilen ve bu sevgiyi hisseden bir çocuğun öğretmenine olan saygısı artacaktır. Sevgiyi ve güveni hisseden çocuk bu ortamda arkadaşlarını da sevecektir. Bu sevgi ve güven zinciri, Allah sevgisine kadar uzanacaktır. Gazali'ye

göre, sevginin zirvesini Allah sevgisi oluşturur. Görüldüğü gibi ailede başlayan sevgi zincirini devam ettiren , dini anlatan ve dini öğretmeye çalışan öğretmendir. Öğretmen, en baştan zinciri sağlam halkayla başlatırsa, gerisi çocuğun yaratılış doğasının da yardımıyla gelecektir. (Kara, 2019).

Öğretmenin yumuşak huylu olması, yüreklerle dokunması taşıması gereken meziyetlerdendir. Dini kavramları ve terimleri çocukla ilişkilendirerek, çocuğun duygusunu harekete geçirecek, çocuğa verilecek bilgilerin, duygusuyla harmanlamasına olanak sağlayacak şekilde çocuğun duygusunu merkeze almamız gerekmektedir. Selçuk:

Okul öncesi dönemde dinin duygu yönü asıl malzememizi oluşturacaktır. Çocuğun zihnine yüklenilmeyecektir. Çocuk bu çağda dini açıklamalar üzerinde düşünmek durumunda bırakılırsa; eksik, yalın, olgun olmayan fikirler, düşünceler geliştirir. Oysa dini terimler, çocuklar tarafından duygusal seviyede bazı faaliyetlerle yaşanır, tasavvurlar gittikçe olgunlaşır, gerçek manasını alır. Sözle ifade çalışmaları adı verilen şiir, hikâye, masal, şarkı gibi yaratıcı faaliyetler sayesinde çocuk dini kavramlar üzerinde daha az maddi düşünür.

diyerek konuya güzel bir özet getirmektedir (Kara, 2019).

Öğretmenlerin Motivasyon Etkenleri

Motivasyon insan davranışlarında önemli bir role sahiptir. Öğretmen motivasyonunda davranışların arka planını bilmek gerekir. Amaç ve istek davranışı olumlu yönde

etkileyen bir öneme sahiptir. Bu yönüyle öğretmenlerin ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir.

İnsanların motivasyonu ile ilgili birçok kuram geliştirilmiştir. İnsan davranışlarını tek bir nedene bağlı olarak basitçe açıklamak mümkün değildir. İnsan oldukça karmaşık bir varlıktır. Günümüzde en çok bilinen motivasyon kuramı Maslow'un ihtiyaçlar teorisidir. Maslow'un ihtiyaçlar teorisi yaşam için gereklilik önceliğine göre düzenlenmiş fizyolojik, güvenlik, ait olma, saygı ve kendini gerçekleştirme üzere beş temel ihtiyaç kategorisi olduğunu varsaymıştır (Şükrü Ada, Akan, Ayık, Yıldırım, & Yalçın, 2013). Maslow'a göre insanlar bir örgüte katıldıkları zaman, beraberlerinde örgüte, işyerinde başarıyı etkileyen belirli gereksinimler getirirler. Bu gereksinimlerden bazıları fizyolojiktir, diğerleri ise psikolojik ve sosyal değerlerle ilgilidir (Şükrü Ada vd., 2013).

Motivasyonun iki güçlü bileşeninden bahsetmek yerinde olacaktır. Yapısal güçlendirme, yöneticilerin görev ve sorumluluklarını kapsayan alanı ifade ederken; psikolojik güçlendirme, öğretmenlerin güçlü hissettirdiklerine yönelik algıyı ifade eder. Yapısal güçlendirme; vizyon paylaşımı, örgüt kültürü oluşturma, bilgi paylaşımı, güven ve bağlılık düzeyini arttırma, yabancılaşmayı azaltma, çalışanları cesaretlendirme, öğrenme ortamları oluşturma, çift yönlü iletişim sistemi kurma ve uygulama, örgütsel amaç ve hedefleri açıkça tanımlamadır. Psikolojik güçlendirme; çalışanların kendine olan güvenlerinin ve özyeterliliklerinin artmasını, daha kaliteli hizmet sunmalarını, kişisel gelişim için istekli olmalarını ve fırsatlar bulmalarını, karar alma ve sorun çözme konu-

sunda sorumluluk almaları sağlanmaktadır (İhtiyaroğlu, 2017).

Bu yönüyle motivasyon öğretmen performansında etkin bir role sahiptir. Kişinin var olan yetenek ve motivasyonu performansını belirler. Öğretmenin tutum ve davranışı, arzu ve isteklerinin görülmesi ortaya koyacağı performansla doğru orantılıdır. Kurumsal boyutta öğretmenin, değerli hissedildiği ve kabul gördüğü bir öğretim ortamında olması en temel ihtiyacdır. Kendini gerçekleştirmesine fırsatlar sunulan ve alanına saygı duyulan bir öğretmen, öğrencilere aktardığı bilginin niteliğini arttıracaktır. Etkili okul ve etkili kurum bunu göz ardı etmeden öğretmenine alan tanır. Rekabet ortamının oluşmasını engeller. Eğitimsel fayda açısından kurumun işleyişini yönlendirir.

Okul öncesi din eğitimi alanında öğretmenlerle yapılan görüşmelerde temel sorunun,

ihtiyaçları karşılanmayan ve işlerinde motivasyon sağlanmadığı için öğretime odaklanamama olduğunu gözlemliyoruz. Eğitim sistemindeki olumsuzlukların alandaki yansımalarının yanında, alan tanınmamış ve potansiyeli doğru yönlendirilmemiş bireylerde tükenmişlik duygusu gözlemlenmektedir. Motive edilen öğretmen, kurumun ve okulun amacına ulaşma yolunda davranış geliştirir. Beğeni ve takdir edilmek, yönetici ile olumlu iletişim, güven ve ihtiyaç odaklı yaklaşım, veli ayağının iyi yürütülmesi gibi birçok aşamayı kapsayıcı yaklaşım öğretmen motivasyonunu güçlendirecektir. Günümüzde öğretmenlik mesleğinin saygınlığının giderek azalması alınan bu önlemlerle ve süreç takibiyle yönetilebilir. Eğitim ve gelişim öğretmenle gerçekleşecektir.

Sonuç ve Öneriler

Kitlesel eğitimin büyük ve önemli dilimini oluşturan okul öncesi din eğitimi, kapsadığı alan açısından belirtilen problemler üzerinden tekrar değerlendirmeye alınmalıdır. 21. yy. becerilerinin çocuklara verilen din eğitimi açısından öncelemesi gerektiği açıktır. Çocukları tek tipleştirmeden bir sosyal inşa yapmak mümkündür. Değişim ve hız çağı çocuklarıyla çalışan din eğitimi öğretmenlerinin "kolaj öğretmen" olması gerekir. Eğitim zamana ayak uydurup değişip dönüştürmeli ve buna göre bir eğitim tasarlanmalıdır. Bilişsel bilgi aktarımdan ziyade günümüz çocuklarının sosyal zekalarını geliştirici öğrenme fırsatları sunulmalıdır. Yazılı müfredatın yanı sıra örtük müfredata yatırım yapılarak, mikro eğitimden makro eğitime geçişin olduğu tedrici bir usul izlenmesi gerektiği görülmektedir.

Okul öncesi din eğitimi veren öğretmen, diğer gruplardan farklı olarak küçük yaş grubuyla çalışmaktadır. Yetişkin din eğitimcilerinden farklı olması gereken alanlar vardır. Okul öncesi çağındaki çocuklara din eğitimi veren öğretmeni her yönüyle model alır. Çocuk, iletişim becerileri, sahip olduğu değerler ve beden diline kadar öğretmeni örnekler. Bu nedenle okul öncesi öğretmeni üstlendiği görev ve sorumlulukların gereği olarak çalıştığı yaş grubunun gelişimsel özelliklerine dikkat etmek durumundadır. Öğrencilerine her davranışı ile örnek olmalıdır.

Öğretmenlerin çocuklara temel yaşam becerileri kazandırma, onları hayata hazırlama ve inanç tohumunu atma gibi misyonları olmalıdır. Taşıdığı bu sorumluluğu yansıtırken doğru yöntemle ilerlemesi gerekir. Çocukların anlamlı öğrenmelerini destekleyici öğrenme ortamları tasarlanmalıdır. Güvenilir ortamda sorumluluklarını yerine getirmelidir.

Bunları yaparken alansal bilgi yetkinliğine sahip olması gerekir. Okul öncesi öğretmenliği alan bilgisine sahip olmasının yanında öğretmenlik yapma isteği ile ilgili motivasyonunun da olması gerekir. Belirli kişilik ve karakter özelliğine sahip olmasının yanında Oktay'a (1999) göre okul öncesi din eğitiminde bulunması gereken özellikler şunlardır:

- Çocuk gelişimi ve eğitimi, beslenmesi ve sağlığı konularında bilgi sahibi olmalı,
- Müzik, resim, drama, oyun gibi konularda bilgili olmalı,
- Birçok eğitim materyalini temin edebilecek ve yapabilecek beceriye sahip olmalı,
- Okul öncesi eğitim programları konusunda bilgili olmalı,
- İyi bir mizah duygusuna sahip olmalı,
- Çocukça davranışlardan sıkılmamalı,
- Sabırlı olmalı,
- Sorumluluk sahibi olmalı,
- Çocuktaki en küçük bir ilerlemeyi bile görebilmeli,
- Yaratıcı olmalı,
- Yeniliklere uyum sağlayabilmeli,
- Türkçeyi iyi ve güzel konuşmalı,
- Geniş bir edebiyat ve fen bilgisine sahip olmalı,
- Hoşgörülü ve esnek olmalı,

Tüm bu maddelere ek olarak;

- Erken çocukluk din eğitimi konusunda bilgili olmalı
- Dış görünüşüne dikkat etmeli; temiz, düzenli ve rahat giyinmeli,
- Meslektaşları ve aileler ile işbirliği yapabilmeli,

gibi maddelerini eklemek tamamlayıcı olacaktır.

Raporda Üzerinde Durulan Konular

- Okul öncesi din eğitimcilerinin branşındaki yeterliliği incelemek,
- Okul öncesi din eğitimcilerinin çocuğun gelişim alanlarında yeterli bilgiye sahip olup olmadığını incelemek,
- Okul öncesi din eğitimcilerinin, eğitim yöntem ve yaklaşımları hakkında yeterli bilgiye sahip olup olmadıklarını belirlemek,
- Okul öncesi din eğitimcilerinin, çocuk psikolojisini biliyor olup olmadıklarını incelemek
- Okul öncesi din eğitimcilerinin, aldıkları eğitimlerin yeterlilik seviyeleri hakkındaki düşüncelerini belirlemek.

Öneriler

- Alanında uzman kişilerden oluşan program geliştirme ekibinin kurulması. Gerekliliği düzenleme ve eksikler noktasında aktifliğini koruması ve sürekli yenilikleri takip edip programa dahil etmesi,
- Alandaki eksiklerin, sorun ve problemlerin tam olarak tespit edilmesi, belirlenen problemlere çözüm üretilmesi,

- Problemin çözüm noktalarına göre çocuğun tüm gelişim alanlarını destekleyen bir programın geliştirilmesi,
- Gelişim alanlarını destekleyici etkinlik planlarının oluşturulması,
- Eğitimci geliştirme programının hazırlanması, destekleyici seminer dizisi ve atölyelerin hazırlanması,
- Veli geliştirme programlarının artırılması,
- Materyal geliştirme birimi oluşturulması, ihtiyaç ve gereklilik noktasında ders içeriğini destekleyici materyallerin tasarlanması,
- Eğitim ortamlarının iyileştirilmesi,
- Fiziki şartlara uygun yerlerde eğitimin verilmesi, uygunsa çocuğun gelişimini destekleyici alanların oluşturulması,
- Eğitim fakültelerinde okul öncesi ve din eğitimini içine alan bir bölümün olması, buradan mezun olanların kurumlarda görevlendirilmesi,
- Okul öncesi öğretmenlerinin sınıf yönetimi becerilerini etkili bir biçimde kullanmalarını amacıyla hizmet içi eğitim almaları sağlanması,
- Öğretmen gelişim akademileri kurulması,
- Öğretmenlerin motivasyonlarını artırıcı çalışmalar yapılmasıdır.

Kaynakça

- Gezgin, N. (2009). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kullandıkları sınıf yönetimi stratejileri (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- İhtiyaroğlu, N. (2017). Yapısal ve Psikolojik Güçlendirmenin Öğretmen Motivasyonu Üzerindeki Etkisi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 7(2), 361-378.
- Kara, B. (2019). Okul öncesi dönemi (4-6 yaş grubu) çocukların din eğitiminde görev alan eğitimcilerin/din görevlilerinin pedagojik yeterlilikleri (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Kavrayıcı, C., & Bayrak, Ç. (2016). Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8(23), 623-628. DOI: 10.14520/adyusbd.70805
- Oruç, C. (2013). Erken çocukluk dönemi dini gelişim teorileri bağlamında din eğitimi. *Journal of Turkish Studies* 8(8), 971-987. DOI: 10.7827/TurkishStudies.4804
- Kaymakcan, R. (2021). *Türkiye'de okul öncesi din ve ahlak eğitimi raporu*. Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Akan, Ş. A., D., Ayık, A., Yıldırım, İ., & Yalçın, S. (2013). Öğretmenlerin motivasyon etkenleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 17(3), 151-166.
- Torun Yeterge, H., Demirtaş, V. Y., Coşkun, U. H., & Vardarcı Kaçar, G. (2020). Aktif öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan okul öncesi eğitim programlarının sosyal yetkinlik düzeylerine etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(2), 429-443.

Günümüz toplumu hızlı bir değişimin içindedir. Küresel çapta oluşan değişim sosyal, kültürel alanları etkisi altına aldığı gibi din eğitimi-nde de bu değişimin etkisi gözlemlenmektedir. Okulun ve öğretmenin, dini öğrenciye aktarmadaki önemi doğrultusunda “yeterlilik” meselesi gündeme gelmektedir. Öğretmen yeterliliği beraberinde birçok yetkinlik alanı sorularını akıllara getirmektedir. Rapor; mevcut durum, sorun tespitleri ve çözüm önerileri sunarak gelecek perspektifi bakış açısıyla nitelikli ve sürdürülebilir okul öncesi din eğitimimin güçlü ayağı olan “öğretmen yeterliliği” konusunda öneriler sunmaktadır.

Sultantepe Mh. Cumhuriyet Cd. No: 39/2 Fıstıkacı İş Merkezi, Üsküdar/İstanbul

+90 216 460 25 50

yekder.org.tr

bilgi@yekder.org.tr

yayginetimvekulturdernegi

yekder

yekderofficial